

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Γ΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Θεματική ενότητα:

Πλάτων, «Πρωταγόρας» 320D – 321B5

Τίτλος:

«Η αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου»

ΒΑΣΙΛΗΣ ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Η αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου

Δημιουργός

Βασίλης Συμεωνίδης

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Θεωρητικής Κατεύθυνσης

(Προτεινόμενη) Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Χρονολογία

Αύγουστος 2013

Διδακτική/Θεματική Ενότητα

Φιλοσοφικός Λόγος - Πλάτων, «Πρωταγόρας» 320D – 322B5 (Ενότητα 2^η): «Η αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου».

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

—

Χρονική διάρκεια

5-6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, σχολική βιβλιοθήκη.

Π. Εικονικός χώρος: διαδίκτυο (Facebook, YouTube), ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, ιστολόγιο / ιστοσελίδα μαθήματος.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Οι μαθητές θα πρέπει να συνδυάσουν τις ψυχαγωγικές πρακτικές που υιοθετούν στα ψηφιακά περιβάλλοντα με τις μαθησιακές ανάγκες. Τα πράγματα γίνονται δύσκολα, επειδή οι στόχοι του μαθήματος υπαγορεύονται κυρίως από τις εξετάσεις. Χρειάζεται, λοιπόν, να πειστούν οι μαθητές για τον τρόπο επίτευξης των στόχων με τη χρήση ΤΠΕ και για την ανάγκη ενεργητικής συμμετοχής στον μαθησιακό σχεδιασμό (Πόλκας & Τουλούμης 2012, 18-20), εφόσον η συμμετοχή όλων των υποκειμένων μάθησης είναι αναγκαία, για να έχουμε αποτελεσματικές εκπαιδευτικές διαδικασίες (Kalantzis 1999, 687). Ειδικότερα, θα βοηθήσει πολύ αν οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι με τα περιβάλλοντα των κοινωνικών δικτύων, με τη χρήση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με τεχνικές αναζήτησης, με τη χρήση λειτουργικών πακέτων γραφείου, επεξεργασίας ήχου, εικόνας και βίντεο.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να υιοθετεί συνειδητά ή ασυνείδητα *την κοινωνικά τοποθετημένη διδασκαλία* και τα διδάγματα από *τη θεωρία των πολυγραμματισμών* για τον *πολυτροπικό* χαρακτήρα παραγωγής του νοήματος (Kalantzis 1999, 681) και δε θα πρέπει να είναι δέσμιος της εργαλειακής λογικής. Χρειάζεται να έχει υπόψη του τις κριτικές που ασκήθηκαν στη διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών (Βαρμάζης 2003, 57-60 και 74-78, Τσάφος 2004, 228) και να έχει εξοικείωση με τα ψηφιακά περιβάλλοντα και τα λειτουργικά προγράμματα, ώστε να αντιμετωπίσει πιθανά αδιέξοδα για την επίτευξη των στόχων. Επίσης, θα πρέπει να έχει υπόψη του τα [Προγράμματα Σπουδών](#) του μαθήματος και τον τρόπο εξέτασής του¹. Θα πρέπει να έχει τις απαιτούμενες δεξιότητες στις ΤΠΕ, ώστε να κατευθύνει τους μαθητές ή να συμπληρώσει αδυναμίες και ανεπάρκειες για την εφαρμογή του σεναρίου.

¹ Υπάρχει αναντιστοιχία ανάμεσα στις Οδηγίες που είναι αναρτημένες στο Ψηφιακό Σχολείο ([Οδηγίες διδασκαλίας φιλολογικών μαθημάτων στο Λύκειο 2002-03](#)) και σε αυτές που ισχύουν από το 2005, όταν αφαιρέθηκε ο «Επιτάφιος» του Θουκυδίδη από την ύλη της Θεωρητικής Κατεύθυνσης για να διδαχτεί ως γενική παιδεία. ΥΠΕΠΘ-ΠΙ, Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο, ΟΕΔΒ, 2006, 74-94. Αυτό φαίνεται και κάθε χρόνο με τον ορισμό της εξεταστέας ύλης για τις Γενικές Εξετάσεις (φέτος στο [ΦΕΚ 1936/ τεύχος δεύτερο, 9-8-2013](#), Καθορισμός εξεταστέας – διδακτέας ύλης των πανελλαδικά εξεταζόμενων μαθημάτων της Γ΄ τάξης του Γενικού Λυκείου για το σχολικό έτος 2013–2014).

Για όλους τους εμπλεκόμενους είναι χρήσιμη η προηγούμενη εξοικείωση με την ομαδοσυνεργατική διερευνητική μάθηση. Το σχολείο πρέπει να διαθέτει εργαστήριο υπολογιστών ή διαθέσιμους φορητούς υπολογιστές που μπορεί να συνδεθούν στο διαδίκτυο. Επίσης, επιθυμητή είναι η λειτουργία σχολικής βιβλιοθήκης που διαθέτει και ηλεκτρονικούς υπολογιστές.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

—

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι μαθητές δουλεύουν σε ολομέλεια και σε ομάδες. Το σενάριο στοχεύει σε τρία σημεία που αφορούν τα ζητούμενα των Πανελλαδικών Εξετάσεων: τη μετάφραση διδαγμένου κειμένου, τα ερμηνευτικά σχόλια και τις λεξιλογικές ερωτήσεις. Αυτά, αν και διακριτά μεταξύ τους, συσχετίζονται οργανικά. Το σενάριο προσπαθεί να διευρύνει την αρχαιογνωστική βάση των μαθητών και έτσι να καταστήσει αποτελεσματικότερη την προσπάθειά τους. Έτσι, οδηγεί σε ευρύτερη προσέγγιση του Πρωταγόρα ως φυσικού προσώπου και της αρχαιοελληνικής σκέψης στα ζητήματα της γένεσης των όντων, της γνωσιολογίας και των ηθικών αξιών. Επίσης, το σενάριο αντιτίθεται στην αντίληψη ότι υπάρχει μία «σωστή» μετάφραση που οι μαθητές πρέπει να αποστηθίσουν. Συγκρίνοντας διάφορα μεταφραστικά εγχειρήματα, οι μαθητές οδηγούνται σε χρήσιμα συμπεράσματα για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να δουλέψουν και επιλύουν απορίες που ανακύπτουν κατά την προσπάθειά τους. Τέλος, το σενάριο εστιάζει σε συγκεκριμένες λέξεις που περιέχονται στα λεξιλογικά και ερμηνευτικά σχόλια του σχολικού βιβλίου. Πρόκειται για λέξεις που έχουν μορφολογική ομοιότητα με λέξεις της Νεοελληνικής, αλλά η σημασία τους έχει

αλλάξει τόσο πολύ που σε κάποιες περιπτώσεις είναι αντίθετη. Στόχος δεν είναι μόνο η βοήθεια στις ερωτήσεις λεξιλογίου, αλλά και η συνειδητοποίηση ότι αυτό που μοιάζει εύκολο μπορεί να αποδειχτεί παγίδα και να οδηγήσει σε λάθη, κυρίως κατανόησης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Παιδαγωγικό πλαίσιο του σεναρίου είναι η αντίληψη για *την προβληματίζουσα παιδεία* που μπορεί να οδηγήσει σε *χειραφετητικές πρακτικές* (Φρέιρε 1974, 88-97). Ειδικότερα, και σε κοινωνιογλωσσολογικό επίπεδο σκοπός είναι η κριτική γλωσσική επίγνωση που βοηθά σε επίτευξη εκπαιδευτικών στόχων (Μπουτουλούση 2001, 223-229 / Αρχάκης & Τσάκωνα 2011, 191-195 / Phillips & Jorgensen 2009, 162-164) και *η πολιτισμικά, κοινωνικά τοποθετημένη διδασκαλία* που θα σέβεται και θα αξιοποιεί στοιχεία από τις ταυτότητες των μαθητών. Οι ταυτότητες γίνονται αντιληπτές όχι ως κάτι στατικό, αλλά με δυναμικό τρόπο και συνδιαμορφώνουν το μαθησιακό περιβάλλον (Αρχάκης & Τσάκωνα 2011, 37-53 / Κουτσογιάννης 2011, 50-55).

Για τις νέες τεχνολογίες, βασική παραδοχή είναι ότι δεν υποκαθιστούν την ζωντανή επικοινωνία και την άμεση επαφή (Χριστίδης 1999, 191-192), ότι δεν αντιμετωπίζονται εργαλειακά αλλά ως περιβάλλον (*Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών στα ΚΣΕ*, 2010, 30-31). Στο πλαίσιο *της θεωρίας των πολυγραμματισμών* προσπαθούμε να αξιοποιήσουμε γνώσεις και δεξιότητες που ήδη έχουν οι μαθητές, δηλαδή να πετύχουμε τη σύζευξη ψυχαγωγικής και μαθητικής πρακτικής αναδεικνύοντας παράλληλα τα πολυτροπικά χαρακτηριστικά.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ - ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Οι στόχοι που τίθενται είναι:

- Να διευρυνθεί η αρχαιογνωστική βάση προσέγγισης του πλατωνικού κειμένου και να αντιληφθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες την ποικιλία και την πολυπλοκότητα του αρχαίου κόσμου. Επίσης:
- Να αντιληφθούν ότι τα φιλοσοφικά ζητήματα τίθενται πριν από τον Πλάτωνα και διερευνώνται και μετά από αυτόν.
- Να δουν την αρχαιότητα στην ανθρώπινη διάστασή της και σε πλευρές που συνήθως αποσιωπούνται.
- Να αξιοποιήσουν κατακτημένες γνώσεις και δεξιότητες σχετικά με το μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών και με την αξιοποίηση των ΤΠΕ.
- Να αντιληφθούν ότι η αρχαιοελληνική γραμματεία περιλαμβάνει και κείμενα που δεν έχουν τον γνώριμο σχολικό και ηθικοπλαστικό χαρακτήρα.
- Να διαμορφώσουν θετική στάση απέναντι στην αρχαιοελληνική γραμματεία και να αντιληφθούν ότι αξίζει να τη γνωρίσουν ψάχνοντας οι ίδιοι.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Θέλουμε οι μαθητές / μαθήτριες:

- Να αντιληφθούν την αυτονομία της νεοελληνικής μετάφρασης, η οποία μπορεί να λειτουργήσει ανεξάρτητα από το αρχαίο κείμενο.
- Να αντιληφθούν ότι δεν υπάρχει μία και μόνο «σωστή» μετάφραση του αρχαίου κειμένου.
- Να αντιληφθούν ότι η εξοικείωση με ποικίλες μεταφραστικές δοκιμές εμπεριέχει της απαιτήσεις της σχολικής μετάφρασης για τις Γενικές Εξετάσεις.
- Να αντιληφθούν ότι δεν έχει νόημα να αποστηθίζουν μεταφράσεις αρχαίων κειμένων, αλλά στέκονται οι ίδιοι «μεταφραστικά» απέναντι στα κείμενα.
- Να καταλάβουν ότι ο αναλυτικότερος χαρακτήρας της Νεοελληνικής σε σχέση με την αρχαία επιτάσσει τη χρήση περιφράσεων στη μετάφραση.
- Να αντιληφθούν ότι υπάρχουν λέξεις της Νεοελληνικής των οποίων η μορφολογία παραπέμπει άμεσα σε αρχαίες, αλλά η σημασία τους έχει αλλάξει πολύ, γεγονός που δημιουργεί «παγίδες» για τη μετάφραση. Να καταλάβουν τι είναι *ψευδόφιλες λέξεις*.

Γραμματισμοί

Στόχοι για τους μαθητές /τις μαθήτριες είναι:

- Να ασκηθούν σε συγκριτική μελέτη κειμένων και να εντάξουν τη γνώση της γλώσσας στη γνώση του κόσμου.
- Να αξιοποιήσουν στοιχεία της ψυχαγωγικής ταυτότητας και πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού για σχολικούς / μαθησιακούς σκοπούς.
- Να αξιοποιήσουν τεχνικές αναζήτησης στο διαδίκτυο και αξιολόγησης της ταυτότητας συγκεκριμένων διαδικτυακών τόπων.
- Να αξιολογήσουν τον ρόλο των ΤΠΕ ως σημειωτικών πόρων για την προσέγγιση της αρχαίας γραμματείας.
- Να χρησιμοποιήσουν ψηφιακά περιβάλλοντα επικοινωνίας για σχολικούς / μαθησιακούς σκοπούς.
- Να χρησιμοποιήσουν τις ΤΠΕ για να εκφράσουν την προσωπική τους ταυτότητα ως κοινωνικά υποκείμενα, δημιουργώντας δικά τους «κείμενα» σε ψηφιακό περιβάλλον.
- Να αντιληφθούν ότι η προετοιμασία τους για τις Γενικές Εξετάσεις μπορεί να γίνει με πιο δημιουργικό τρόπο και αυτενέργεια.
- Να αντιληφθούν ότι μπορούν να αντεπεξέλθουν στις απαιτήσεις των Γενικών Εξετάσεων αξιοποιώντας κατακτημένες γνώσεις και δεξιότητες.

Διδακτικές πρακτικές

Μέσω των δραστηριοτήτων που προβλέπει το σενάριο εξυπηρετούνται και ευρύτεροι εκπαιδευτικοί στόχοι. Να αντιληφθούν οι μαθητές το σχολείο ως χώρο παιδαγωγικής ελευθερίας και δημιουργικότητας, που μπορεί να νομιμοποιήσει αυτό που παραδοσιακά απαγορεύεται εξαιτίας του ανταγωνιστικού χαρακτήρα και του ατομικού ωφελιμισμού που κυριαρχεί: τη συνεργασία και την ομαδικότητα κατά τη διδακτική πράξη. Συνακόλουθα οι μαθητές θα αμφισβητήσουν την αντίληψη που ενισχύει τις ζεύξεις ανιαρό-ωφέλιμο, ευχάριστο-αναποτελεσματικό. Επίσης, να πιστέψουν ότι η κατάκτηση της γνώσης και η επίτευξη ατομικών στόχων μπορεί να γίνει αποτελεσματικότερα με συλλογική προσπάθεια, ακόμα και αν στόχος είναι η ατομική επιτυχία στις εξετάσεις για την είσοδο στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφετηρία του σεναρίου είναι η εξέταση του μαθήματος στις Γενικές Εξετάσεις. Το σενάριο αφορά μια δύσκολη περίπτωση: πρόκειται για τα Αρχαία Ελληνικά Θεωρητικής Κατεύθυνσης, που εξετάζονται πανελλαδικά. Αυτό σημαίνει ότι προϋπόθεση για τη στοιχειώδη επιτυχία είναι να καλυφτούν οι ανάγκες της εξέτασης του μαθήματος όπως ορίζονται με ασφυκτικό τρόπο ([Π.Δ 60/2006, αρ 15](#)). Σε σχέση με το διδαγμένο / γνωστό κείμενο των Γενικών Εξετάσεων περιλαμβάνονται ερωτήσεις που εστιάζουν: στη μετάφραση, σε γνώσεις για το λεξιλόγιο, σε ερμηνευτικές προσεγγίσεις και στην εισαγωγή του σχολικού βιβλίου. Το σενάριο στοχεύει να δώσει ένα άλλο μοντέλο προσέγγισης και οπτικής, που εμπλέκει ενεργά τους μαθητές, αξιοποιεί νέες επιστημονικές κατακτήσεις και ταυτόχρονα απαντά στα ερωτήματα των μαθητών που σχετίζονται με τη βαθμολόγησή του στις εξετάσεις. Εφόσον είναι από τις πρώτες ενότητες που διδάσκονται στο μάθημα των Αρχαίων Θεωρητικής Κατεύθυνσης και η πρώτη που περιλαμβάνει κείμενο στα αρχαία ελληνικά, μπορεί να βοηθήσει για να δημιουργηθούν οι αναγκαίες προϋποθέσεις και στάσεις απέναντι στο μάθημα, με στόχο την πιο δημιουργική και αποτελεσματική (με τα κριτήρια των Γενικών Εξετάσεων) προσέγγιση του διδακτικού αντικειμένου από τους μαθητές.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο είναι γειωμένο στις απαιτήσεις του σχολείου και των Γενικών Εξετάσεων (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων: [Αναζήτηση θεμάτων πανελλαδικώς εξεταζόμενων μαθημάτων](#)). Ακολουθεί τις οδηγίες του μαθήματος (ΥΠΕΠΘ-ΠΙ, 2006: 77-94 και στο Ψηφιακό Σχολείο, [Οδηγίες διδασκαλίας φιλολογικών μαθημάτων στο Λύκειο 2002-03](#)) και αξιοποιεί το υποστηρικτικό υλικό από την [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](#) και από το [Ψηφιακό Σχολείο](#). Επίσης, ανατρέχει στα [Ψηφιακά Εκπαιδευτικά Βοηθήματα](#).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Ο ρόλος των ΤΠΕ δεν περιορίζεται σε αυτόν του μαθησιακού πόρου, αλλά στοχεύει να γίνει και χώρος όπου θα απελευθερωθεί η μαθητική δημιουργικότητα και πρωτοβουλία. Νομίζω ότι αυτή η διάσταση θα κινητοποιήσει εσωτερικά τους μαθητές και θα αναδείξει την αξία του αρχαίου κειμένου σε σχέση με τις ταυτότητές τους. Ζητούμενο, λοιπόν, είναι να έχουμε ένα αποτέλεσμα που θα εξωτερικεύει και θα δημοσιοποιήσει στοιχεία του σεναρίου και της δραστηριότητας. Για τον λόγο αυτόν, θα αξιοποιηθούν ψηφιακά περιβάλλοντα με χαρακτήρα κοινωνικού δικτύου, όπως το Facebook και το YouTube. Έτσι, θα έχουμε αποτέλεσμα πολυτροπικά κοινοποιήσιμο στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

[Φιλοσοφικός Λόγος](#) Γ΄ Λυκείου Θεωρητικής Κατεύθυνσης:

-Πλάτων, «Πρωταγόρας», Ενότητα 2^η: [Η αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου](#).

Ψηφιακό Σχολείο - Ψηφιακά Εκπαιδευτικά Βοηθήματα. [Φιλοσοφικός Λόγος Γ΄ Λυκείου: Ενότητα 2η](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Αθανασόπουλος, Π. 2011. Πλάτωνος, «Πρωταγόρας», Μετάφραση. Ενότητα 2 (320d-321b5): [Η αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου](#) [«Φιλολογικόν Ιστολόγιον»: Χρήσιμα και άχρηστα για τα φιλολογικά μαθήματα του Λυκείου - Ιστολόγιο του Π. Αθανασόπουλου].

Αθανασόπουλος, Π. (επιμ.). 2013-14. [Πλάτωνος, «Πρωταγόρας](#)»: Κείμενο, μετάφραση, σχόλια, ερωτήσεις με βάση το Ψηφιακό Βοήθημα του ΥΠΑΙΘ [Διαδικτυακός τόπος του Βενετόκλειου Λυκείου Ρόδου].

Διογένης Λαέρτιος, [«Βίοι και γνώμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκμησάντων»](#), [Θ 51-52](#) (Πρωταγόρας). Στο *Diogenes Laertius, De vitis et dogmatibus clarorum*

philosophorum. 1964. Ed. H. S. Long. Oxford: Clarendon Press [«Μικρός Απόπλους»: Κείμενα σε ηλεκτρονική μορφή - Υπεύθ. Άγγ. Περδικούρης].

Κάλφας, Β. & Γ. Ζωγραφίδης. 2006. [«Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι»](#). *Αρχαιογνωσία και Αρχαιολογία στη Μέση Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: ΚΕΕ / ΙΝΣ (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη) [Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα - Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-[Η φιλοσοφία διδάσκεται ή ασκείται](#);

-[Θεμελιώνοντας την ηθική στη φυσική και την ευτυχία στη μελέτη της φύσης](#)

-[Μπορεί να διδαχθεί η αρετή](#);

-[Οι σοφιστές και ο Σωκράτης](#).

[Πλάτων, «Πρωταγόρας», 320c – 324d](#). Στο *Platonis Opera*, vol. I-V. 1900-1907 [ανατ. 1967-8]. Ed. J. Burnet. Oxford University Press [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα – Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

1. Μετάφραση, εισαγωγή, κείμενο, μετάφραση, ερμηνευτικά σχόλια. Μτφρ. Η. Σ. Σπυρόπουλος. Στο *Πλάτωνος «Πρωταγόρας»*. 41992 [1975]. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ – ΙΝΣ (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

2. Κείμενο, μετάφραση, σχόλια. Μτφρ. Κ. Ν. Πετρόπουλος. Στο *Πλάτωνα Πρωταγόρας*. 1981. Αθήνα: Πατάκης.

3. Εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια. Μτφρ. Β. Ν. Τατάκης. Στο *Πλάτων Πρωταγόρας*. χ.χ. (1957;). Αθήνα: Ζαχαρόπουλος.

Πλάτων, «Πρωταγόρας», 320d – 321b2: [Μετάφραση](#) [Ιστοχώρος του Β. Συμεωνίδη – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο]

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Ιστοσελίδες

[Μέγα Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας](#) των Liddell, H.- Scott, R. 1901-1904 [1897].

τ. I - IV. Μτφρ. Ξ. Μόσχος - Μ. Κωνσταντινίδης. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

[πηγή: Πανεπιστήμιο Αιγαίου – Τμήμα Μαθηματικών: Εργαστήριο Υπολογιστικών Μαθηματικών, Μαθηματικού Λογισμικού και Ψηφιακής Τυπογραφίας].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα [Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

-[Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)

[Thesaurus Linguae Graecae](#) [A Digital Library of Greek Literature – University of California, Irvine]: H. G. Liddell – R. Scott, 1940. [A Greek-English Lexicon](#) (revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones, with the assistance of Roderick McKenzie). Oxford: Clarendon Press.

[Voyant Tools](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας συννεφολέξων]

[Wordle](#) [Ελεύθερο λογισμικό δημιουργίας συννεφολέξων]

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Πριν από την 1^η ώρα φροντίζουμε να έχουμε δημιουργήσει [ιστολόγιο του σεναρίου](#) με καθορισμένη τη μορφή και τη δομή που θέλουμε, έτσι ώστε να διευκολυνθεί η συγκέντρωση και δημοσιοποίηση των συμπερασμάτων στα οποία θα καταλήγουν οι μαθητές. Το περιεχόμενο των δημοσιευμάτων ακολουθεί τη δομή του σεναρίου και αντιστοιχεί στα ερωτήματα που θα απασχολήσουν τους μαθητές.

1^η ώρα: Το ζήτημα της μετάφρασης. Θα δοθούν τα δύο πρώτα Φύλλα Εργασίας ([1^ο](#) και [2^ο](#)) στην αίθουσα διδασκαλίας. Δε θα αξιοποιηθούν ΤΠΕ.

Αρχικά, ενημερώνονται οι μαθητές για το σενάριο, το περιεχόμενο, τους στόχους και τις δραστηριότητες που θα τους ζητηθούν. Είναι σκόπιμο να αφιερωθεί λίγος χρόνος (10-15 λεπτών), για να συζητηθεί μαζί τους ο τρόπος δημιουργικής προσέγγισης που προτείνεται, έτσι ώστε να αρθούν οι αμφισβητήσεις και η αρνητική στάση που συνεπάγεται ενόψει των εξετάσεων. Αν υπάρχει δυνατότητα, δείχνουμε το ιστολόγιο στους μαθητές· αλλιώς, απλώς τους ενημερώνουμε. Δίνεται σε κάθε

μαθητή το γενικό πλάνο του σεναρίου ([Φύλλο Εργασίας 1 εισαγωγικό](#)), που θα βοηθήσει να έχουν εποπτεία της πορείας και επίγνωση του ρόλου των ομάδων και της δουλειάς που θα αναλάβει ο καθένας. Τους ζητάμε μέχρι το τέλος της ώρας να έχουν αποφασίσει από ποιους θα αποτελούνται οι τέσσερις ομάδες στις οποίες θα χωριστούν, λαμβάνοντας υπόψη και τις απαιτήσεις κάθε ομάδας. Σε περίπτωση προβλήματος, παρεμβαίνουμε με κριτήριο να υπάρχει τουλάχιστον ένας μαθητής σε κάθε ομάδα εξοικειωμένος με τις νέες τεχνολογίες.

Τίθεται το πρόβλημα της μετάφρασης και του τρόπου με τον οποίο το αντιμετωπίζουν συνήθως οι μαθητές. Στόχος μας είναι να αντιληφθούν το «εύρος» και την ποιότητα των μεταφραστικών πρακτικών και της «σχολικής» μετάφρασης (Μαρωνίτης 2001, 2008). Ανάλογα με το παιδαγωγικό κλίμα, την επαφή με τους μαθητές, τις σχέσεις που διαμορφώθηκαν, ξεκινάμε τη διδασκαλία του κειμένου αξιοποιώντας [τις μεταφράσεις του αρχαίου κειμένου](#) από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα). Δίνουμε τις μεταφράσεις σε όλους τους μαθητές ([Φύλλο Εργασίας 2](#)) και τους ζητάμε: α) να τις συγκρίνουν και να αιτιολογήσουν με ποιον τρόπο ανταποκρίνονται στο αρχαίο κείμενο. Βοηθάμε και κατευθύνουμε τις απαντήσεις τους με συγκεκριμένες ερωτήσεις όπως: για τη μίμηση της αρχαίας σύνταξης, για την αναλυτικότερη διατύπωση, για την εστίαση στο περιεχόμενο και όχι στη μορφή της γλώσσας, β) να μελετήσουν κυρίως τον τρόπο με τον οποίο μεταφράζονται τα απαρέμματα, οι μετοχές και οι δοτικές του αρχαίου κειμένου, γ) να κρίνουν ποια τους αρέσει περισσότερο και ποια θα έγραφαν στις Γενικές Εξετάσεις χωρίς να αποκλείεται να είναι η ίδια, δ) να σκεφτούν με ποιες εικόνες μπορεί να οπτικοποιηθεί το περιεχόμενο του κειμένου. Ζητάμε να σκεφτούν τουλάχιστον πέντε εικόνες. Οι μαθητές στο τέλος της ώρας παραδίδουν τα Φύλλα Εργασίας, έτσι ώστε να αξιολογηθεί η διαδικασία και η επίγνωση που έχουν για τα ζητήματα που ανακύπτουν από τη μετάφραση των αρχαίων κειμένων.

Ενημερώνουμε τους μαθητές για το περιεχόμενο της επόμενης ώρας, που θα αφορά την εύρεση ή σύνταξη μεταφράσεων και την εύρεση ή δημιουργία εικόνων

οπτικοποίησης του κειμένου. Όσοι θέλουν μπορούν να δουλέψουν ατομικά ή σε διαδικτυακές κοινότητες από το σπίτι τους. Για τον σκοπό αυτόν έχουμε φτιάξει κλειστή ομάδα στο Facebook και καλούμε όσους έχουν «προφίλ» στο συγκεκριμένο κοινωνικό δίκτυο να γίνουν μέλη της ομάδας. Επιλέχτηκε το συγκεκριμένο κοινωνικό δίκτυο, επειδή είναι ιδιαίτερα δημοφιλές στους νέους. Εναλλακτικά μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να προτείνουν και άλλον τρόπο διαδικτυακής επικοινωνίας για τους σκοπούς του μαθήματος (ομάδες Google, Wiki, ιστολόγιο/blog).

2^η ώρα: Το ζήτημα της μετάφρασης και του λεξιλογίου. Θα δοθεί το [3^ο Φύλλο Εργασίας](#) (εργαστήριο Η/Υ ή σχολική βιβλιοθήκη με Η/Υ και φορητούς Η/Υ, σύνδεση στο διαδίκτυο).

Ζητάμε από τους μαθητές ([1^η ομάδα](#)) να ασχοληθούν με τις λέξεις: «παραιτούμαι», «επίσκεψη», «ώρα» σε συνάρτηση με τις λέξεις «παρατείται», «ἐπίσκεψαι» και «ὥρα» του αρχαίου κειμένου. Το ερώτημα που τίθεται είναι για ποιον λόγο είναι αναγκαία τα λεξιλογικά σχόλια στο σχολικό βιβλίο και με ποιο κριτήριο επιλέγονται οι λέξεις που ερμηνεύονται. Ακόμη, ζητείται να διερευνηθούν οι τρεις λέξεις σε λεξικά της νέας (κυρίως στο [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#)) και της αρχαίας ελληνικής (υπάρχουν διαθέσιμα στο διαδίκτυο: στις σελίδες του Τμήματος Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου μπορείτε να βρείτε το [Liddell – Scott](#) σε σκαναρισμένη μορφή. Επίσης, στις σελίδες του [Θησαυρού της Ελληνικής Γλώσσας](#)). Η αναζήτηση στα λεξικά της αρχαίας γίνεται περισσότερο με στόχο την απόκτηση δεξιοτήτων και την επαφή με αρχαιογνωστικά ψηφιακά περιβάλλοντα. Μας ενδιαφέρουν οι νεοελληνικές λέξεις, επειδή στις ασκήσεις των Πανελλαδικών ζητούνται συνήθως ετυμολογικά συγγενείς λέξεις αρχαίες και νέες με μόνο κριτήριο τη μορφή τους. Έτσι, οι μαθητές θα συζητήσουν για τη σημασία που είχε η Ελληνιστική Κοινή στην εξέλιξη της γλώσσας, για τα σημασιολογικά δάνεια και για τις ψευδόφιλες λέξεις («παραιτούμαι»), για την αλλαγή σημασίας («επίσκεψη»), για την «αντοχή» λέξεων με απώτερη ινδοευρωπαϊκή καταγωγή μέσα στον χρόνο («ώρα»), για την ινδοευρωπαϊκή προέλευση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Η 2^η ομάδα αναζητά τρεις μεταφράσεις στο διαδίκτυο διαφορετικές από αυτές που έχει η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. Τους ζητάμε να αντιγράψουν τους υπερσυνδέσμους και να αναζητούν στοιχεία για την ταυτότητα του ιστότοπου. Δίνουμε ιδιαίτερη σημασία σε αυτό για λόγους εγκυρότητας, αλλά και για να αποφεύγουμε τις παραφιλολογικές αρχαιολατρικές ιστοσελίδες. Αν η αναζήτηση δεν επιφέρει αποτέλεσμα, τους κατευθύνουμε σε αποτελέσματα που έχουμε ήδη εντοπίσει εμείς, όπως φαίνεται στα Φύλλα Εργασίας. Τους ζητάμε να χαρακτηρίσουν τις μεταφράσεις ως προς την «πιστή» ανταπόκρισή τους στο αρχαίο κείμενο, την απόδοση των απαρεμφάτων, των μετοχών και των δοτικών, τη χρήση δευτερευουσών προτάσεων, λεξιλογίου, και ό,τι άλλο τους φανεί ενδιαφέρον. Στο τέλος, θα πρέπει να αποφασίσουν ποια νομίζουν ότι είναι η καταλληλότερη για τις Γενικές Εξετάσεις.

Η 3^η ομάδα αναζητά στο διαδίκτυο εικόνες που θα οπτικοποιούν το κείμενο. Θα πρέπει να επιλεγούν τουλάχιστον πέντε. Εναλλακτικά, η 3^η ομάδα μπορεί να δημιουργήσει / σχεδιάσει δικές της εικόνες. Τους ζητάμε να αντιστοιχίσουν σημεία του αρχαίου κειμένου που αντιστοιχούν σε κάθε εικόνα. Θα πρέπει να αντιστοιχηθεί το σύνολο του κειμένου της 2^{ης} Ενότητας, αν είναι δυνατόν.

Η 4^η ομάδα θα ασχοληθούν με τις λέξεις: «ευλάβεια», «επαρκώς», «ώρα» σε συνάρτηση με τις λέξεις «εὐλάβεια», «ἐπήρκεσε» και «ώρα» του αρχαίου κειμένου. Ισχύουν τα ίδια με όσα αναφέρθηκαν για τη δραστηριότητα της 1^{ης} ομάδας. Έτσι, οι μαθητές θα συζητήσουν για τη σημασία που είχε η Ελληνιστική Κοινή στην εξέλιξη της γλώσσας («ευλάβεια»), για την πολυσημία των λέξεων ανάλογα με τα συμφραζόμενα στο κείμενο («επαρκώς») και, όπως η 1^η ομάδα, για την «αντοχή» λέξεων με απώτερη ινδοευρωπαϊκή καταγωγή μέσα στον χρόνο («ώρα»), για την ινδοευρωπαϊκή προέλευση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας.

Η εναλλακτική δραστηριότητα της 3^{ης} ομάδας εξυπηρετεί τον σκοπό να είναι το σενάριο ανοιχτό σε στοιχεία της μαθητικής ταυτότητας που ίσως δεν ανιχνεύονται εύκολα στο σχολείο. Τελικό ζητούμενο είναι να παραχθεί πρωτότυπο υλικό που θα αποτυπώνει κάποια μαθητική οπτική. Συνεπώς, μπορεί να δοθεί ως κίνητρο η ιδέα να

δημιουργηθεί βίντεο, όπου θα αξιοποιηθούν οι εικόνες που δημιούργησαν μαθητές και ηχογραφημένες μαθητικές μεταφράσεις. Αν η σύνθεση της τάξης και η συμμετοχή των μαθητών δε βοηθά κάτι τέτοιο, μπορεί να δημιουργηθεί αρχείο παρουσίασης ή αρχείο κειμένου με φωτογραφίες που θα συνοδεύουν ερμηνευτικά το αρχαίο κείμενο ή τη μετάφρασή, σύμφωνα με την κρίση των μαθητών. ([Φύλλο Εργασίας 3](#), ξεχωριστό για κάθε ομάδα).

Κάθε ομάδα κρατά σε ξεχωριστό φάκελο το ψηφιακό υλικό της. Είναι προτιμότερη η χρήση φορητών μέσω αποθήκευσης, για να μην υπάρξει πρόβλημα εξαιτίας αλλαγών και πιθανού προβλήματος σύνδεσης στο διαδίκτυο. Ενημερώνουμε / υπενθυμίζουμε στους μαθητές την πορεία του σεναρίου και ό,τι προβλέπεται για την επόμενη ώρα. Δεχόμαστε προτάσεις τροποποιήσεων που μπορεί να οδηγήσουν σε αποτελεσματικότερη επίτευξη των στόχων. Οι μαθητές θα πρέπει να αποφασίσουν ποια μετάφραση θα ηχογραφηθεί και ποιες τουλάχιστον πέντε εικόνες θα χρησιμοποιηθούν για την οπτικοποίηση του κειμένου.

3^η ώρα: *Το ζήτημα της μετάφρασης και του λεξιλογίου.* Δε δίνεται Φύλλο Εργασίας. (Στην αίθουσα διδασκαλίας ή στη σχολική βιβλιοθήκη ή στα εργαστήρια Η/Υ. Απαιτούνται: μικρόφωνο Η/Υ ή συσκευή ηχογράφησης, Η/Υ με πρόγραμμα επεξεργασίας ήχου, εικόνας και βίντεο, βιντεοπροβολέας).

Η 2^η ομάδα παρουσιάζει τη μετάφραση που διάλεξε ως καταλληλότερη για τις Γενικές Εξετάσεις και αιτιολογεί την απόφασή της με αναφορές και στις άλλες μεταφράσεις. Η ολομέλεια της τάξης πρέπει να αποφασίσει ποια από τις μεταφράσεις (συμπεριλαμβανομένων και αυτών από την Πύλη) θα ηχογραφηθεί και με ποια κριτήρια. Ακολούθως, η ολομέλεια συζητά σύντομα τα συμπεράσματα και τις απορίες για το είδος της μετάφρασης που απαιτείται στις Γενικές Εξετάσεις. Συντάσσεται σχετικό κείμενο, για να ζητηθούν συμβουλές και απαντήσεις από σχολικούς συμβούλους και βαθμολογητές. Φροντίζουμε να έχουμε ήδη υπόψη μας πρόσωπα προς τα οποία μπορούν να απευθυνθούν οι μαθητές με ψηφιακά διαμεσολαβημένη επικοινωνία.

Η 3^η ομάδα παρουσιάζει τις εικόνες που επέλεξε να χρησιμοποιήσει και εξηγεί σύντομα τα κριτήριά της και τον τρόπο με τον οποίο νομίζει ότι οπτικοποιούν το κείμενο. Στο σημείο αυτό μπορεί να αξιολογηθεί ο τρόπος πρόσληψης του κειμένου ανάλογα με τις εικονιστικές αναπαραστάσεις του που θα παρουσιαστούν.

Η 1^η και η 4^η ομάδα παρουσιάζουν τα συμπεράσματα από τη μελέτη των λέξεων.

4^η ώρα: Ερμηνευτικά. Δίνεται το [4^ο Φύλλο Εργασίας](#) (εργαστήριο Η/Υ ή σχολική βιβλιοθήκη με Η/Υ και φορητούς Η/Υ, σύνδεση στο διαδίκτυο).

Το σενάριο επικεντρώνεται σε ερμηνευτικά ζητήματα και ζητήματα γνώσης του αρχαίου κόσμου. Το ερώτημα που τίθεται στους μαθητές είναι αν για τα ζητήματα που θέτει το συγκεκριμένο απόσπασμα υπήρχαν και άλλες απόψεις, εκτός από όσα μας αναφέρει ο Πλάτωνας. Ειδικός σκοπός είναι να αντιληφθούν την πολυπλοκότητα και την ποικιλία της αρχαιότητας. Να αποϊεροποιηθεί η εικόνα της (Μαρωνίτης 2011) και να δούμε την ανθρώπινη διάστασή της. Πιο συγκεκριμένα, στα εισαγωγικά του σχολικού βιβλίου και στο διδακτέο κείμενο βλέπουμε τον Πρωταγόρα μέσα από τη ματιά του Πλάτωνα. Επίσης, εκτός από τον Ησίοδο, δε γίνεται αναφορά σε άλλες αντιλήψεις για τη δημιουργία των όντων ή ευρύτερα του κόσμου, για τις αξίες, την καθημερινή πρακτική, τη δυνατότητα γνώσης, κλπ. Αυτήν την ώρα οι ομάδες θα δουλέψουν ως εξής:

Δίνουμε σε όλους τους μαθητές [πρωτότυπο κείμενο](#) του Διογένη Λαέρτιου για τον Πρωταγόρα. Αυτό μας δίνει ευρύτερη οπτική για τη διδασκαλία του για να μην έχουν οι μαθητές τη μονόπλευρη πλατωνική εκδοχή. Στη συνέχεια, [η 1^η ομάδα](#) θα αναζητήσει τις ερμηνευτικές πληροφορίες στο Ψηφιακό Σχολείο. [Η 2^η](#) θα αναζητήσει πληροφορίες για τον Πρωταγόρα. [Η 3^η](#) για τον Επίκουρο. [Η 4^η](#) για τον Ηράκλειτο και όσους άλλους Προσωκρατικούς μπορεί να εντοπίσει (κυρίως τους Μιλήσιους Θαλή, Αναξίμανδρο, Αναξίμανη). Εκτός από τον Πρωταγόρα, που αυτονόητα μας ενδιαφέρει, η εστίαση στους συγκεκριμένους στοχαστές γίνεται για συγκεκριμένους λόγους. Ο Επίκουρος ήταν από τους λίγους –όπως και ο Πλάτωνας– φιλοσόφους που

καταγόταν από την Αθήνα. Η απήχυσή του ήταν ιδιαίτερα μεγάλη, αλλά δε μας σώθηκαν παρά λίγα από τα έργα του. Επίσης, οι αντιλήψεις που δίδασκε διέφεραν σε μεγάλο βαθμό από τις πλατωνικές. Οι μιλήσιοι στοχαστές είναι η αφετηρία της φιλοσοφικής σκέψης και έχουν υλιστική αντίληψη για την κοσμογονία. Επίσης, και ο Ηράκλειτος. Κατά τον τρόπο αυτόν, οι μαθητές θα αντιληφθούν ότι ο Πλάτωνας δεν ήταν η μόνη και κυρίαρχη μορφή και θα δοθεί ευρύτερη αρχαιογνωστική βάση για τον σχολιασμό του πλατωνικού κειμένου. Η αναζήτηση πληροφοριών θα γίνει στο διαδίκτυο και – ίσως, εναλλακτικά – στη σχολική βιβλιοθήκη. Τα ερωτήματα που θα κατευθύνουν την αναζήτηση είναι τα εξής: Ποια είναι η καταγωγή του κάθε φιλοσόφου; Πότε έζησε; Ποια είναι η αντίληψή του για τη γέννηση του κόσμου και των όντων; Ποια είναι η αντίληψή του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι άνθρωποι; Επίσης, οι μαθητές είναι ελεύθεροι να σημειώσουν ό,τι τους κάνει εντύπωση και να ψάξουν για άλλους αρχαίους στοχαστές που έχουν υπόψη τους ([Φύλλο Εργασίας 4](#)).

Στο τέλος της ώρας, ελέγχεται αν υπήρξαν απαντήσεις στα μεταφραστικά ερωτήματα.

5^η ώρα: Ερμηνευτικά, συμπεράσματα, αναστοχασμός (αίθουσα διδασκαλίας).

Αυτήν την ώρα οι ομάδες παρουσιάζουν τα σημαντικότερα στοιχεία από την αναζήτηση πληροφοριών που προηγήθηκε. Πιθανότατα το σημείο που εντυπωσίασε περισσότερο είναι από το κείμενο του Διογένη Λαέρτιου: «καὶ τὰ βιβλία αὐτοῦ κατέκαυσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὑπὸ κήρυκι ἀναλεξάμενοι παρ’ ἐκάστου τῶν κεκτημένων». Πρόκειται για την πλέον απομυθοποιητική μαρτυρία για την αρχαία Αθήνα. Επίσης, στην παρούσα συγκυρία ίσως έχει νόημα να τεθεί το ερώτημα αν η Αθήνα θα ήταν το κέντρο των γραμμάτων χωρίς τους ξένους στοχαστές που κατέφευγαν στην πόλη (ο Πλάτωνας και ο Επίκουρος ήταν από τους λίγους αθηναίους φιλοσόφους).

Ανακεφαλαιώνονται τα συμπεράσματα σε σχέση με τα ζητούμενα των εξετάσεων.

Αξιολογείται το σενάριο με βάση τη συμμετοχή και τη γνώμη των μαθητών. Δημοσιοποιείται το υλικό που δημιουργήθηκε (εικόνα, κείμενο, ήχος), αν είναι έτοιμο, και ελέγχονται-συμπληρώνονται οι δημοσιεύσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο Εργασίας 1 εισαγωγικό [για κάθε μαθητή / 1 ώρα].

	1 ^η ομάδα	2 ^η ομάδα	3 ^η ομάδα	4 ^η ομάδα
1 ^η ώρα	Μελετάτε τη δουλειά κάθε ομάδας και αποφασίζετε σε ποια θα ενταχθείτε. Συγκρίνετε μεταφράσεις που σας δίνονται. Ελέγχετε πώς ανταποκρίνονται στο αρχαίο κείμενο. Αποφασίζετε ποια σας αρέσει περισσότερο και ποια είναι καταλληλότερη για τις Γενικές Εξετάσεις. Σκέφτεστε πέντε εικόνες που οπτικοποιούν το περιεχόμενο του κειμένου.			
2 ^η ώρα	<p>Θα ασχοληθείτε με τη σημασία και την ετυμολογία των λέξεων «παραιτούμαι», «επίσκεψη», «ώρα».</p> <p>Θα ανατρέξετε σε λεξικά νέας και αρχαίας ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Θα βγάλετε γενικά συμπεράσματα σχετικά με την ιστορία των λέξεων και τις δυσκολίες που ανακύπτουν στη μετάφρασή τους.</p>	<p>Εντοπίζετε στο διαδίκτυο τις μεταφράσεις του πλατωνικού κειμένου σε άλλες σελίδες.</p> <p>Χαρακτηρίζετε τις μεταφράσεις ως προς την «πιστή» ανταπόκρισή τους στο αρχαίο κείμενο, τη χρήση δευτερευουσών προτάσεων, λεξιλογίου, και ό,τι άλλο τους φανεί ενδιαφέρον.</p>	<p>Αναζητάτε και επιλέγετε από το Διαδίκτυο τουλάχιστον πέντε εικόνες που οπτικοποιούν το κείμενο.</p> <p>Εναλλακτικά, μπορείτε να σχεδιάσετε δικές σας.</p> <p>Αντιστοιχίζετε όλο το κείμενο στις εικόνες που επιλέξατε.</p>	<p>Θα ασχοληθείτε με τη σημασία και την ετυμολογία των λέξεων «ευλάβεια», «επαρκώς», «ώρα».</p> <p>Θα ανατρέξετε σε λεξικά νέας και αρχαίας ελληνικής γλώσσας.</p> <p>Θα εξαγάγετε γενικά συμπεράσματα σχετικά με την ιστορία των λέξεων και τις δυσκολίες που ανακύπτουν στη μετάφρασή τους.</p>
3 ^η ώρα	Παρουσιάζετε στην τάξη τα	Επιλέγετε μία μετάφραση.	Παρουσιάζετε τις εικόνες που	Παρουσιάζετε στην τάξη τα

	<p>στοιχεία για τη σημασία και την ετυμολογία των λέξεων.</p> <p>Εξηγείτε τις δυσκολίες που απορρέουν στη μετάφραση τέτοιων λέξεων.</p>	<p>Εξηγείτε στους συμμαθητές σας τα κριτήρια επιλογής.</p> <p>Ηχογραφείτε τη μετάφραση.</p>	<p>επιλέξατε και τη σύνδεσή τους με το κείμενο.</p> <p>Έχετε έτοιμο ψηφιακό αρχείο (επεξεργασμένης εικόνας ή κειμένου) που συνδυάζει εικόνα και κείμενο.</p>	<p>στοιχεία για τη σημασία και την ετυμολογία των λέξεων.</p> <p>Εξηγείτε τις δυσκολίες που απορρέουν από τη μετάφραση τέτοιων λέξεων.</p>
	<p>Συμπεράσματα και απορίες για την «κατάλληλη» μετάφραση. Επικοινωνία με σχολικούς συμβούλους και βαθμολογητές Πανελλαδικών, για να δώσουν τις δικές τους απαντήσεις και συμβουλές.</p>			
4 ^η ώρα	<p>Ανάγνωση και σχολιασμός κειμένου για τον Πρωταγόρα.</p>			
	<p>Βρίσκετε το υλικό που είναι δημοσιευμένο στο Ψηφιακό Σχολείο.</p>	<p>Αναζητάτε πληροφορίες για τον Πρωταγόρα και απαντάτε σε 3-4 ερωτήσεις για τις αντιλήψεις του.</p>	<p>Αναζητάτε πληροφορίες για τον Επίκουρο και απαντάτε σε 3-4 ερωτήσεις για τις αντιλήψεις του.</p>	<p>Αναζητάτε πληροφορίες για τον Ηράκλειτο (και πιθανόν άλλους φιλοσόφους) και απαντάτε σε 3-4 ερωτήσεις για τις αντιλήψεις τους.</p>
5 ^η ώρα	<p>Οι ομάδες παρουσιάζουν στοιχεία από τις αναζητήσεις που έκαναν την προηγούμενη ώρα. Ανακεφαλαίωση των συμπερασμάτων. Ανάρτηση συμπερασμάτων στο ιστολόγιο. Αναστοχασμός σχετικά με τη δραστηριότητα.</p>			

Φύλλο Εργασίας 2 [για κάθε μαθητή / 1 ώρα]

Πλάτωνας, «Πρωταγόρας», 320D-321B5. [Μετάφραση 1: Η. Σ. Σπυρόπουλος](#)

Ήταν κάποτε μια εποχή, που υπήρχαν θεοί, αλλά δεν υπήρχαν ζώα καμιάς ράτσας πάνω στη γη. Και όταν ήρθε η ώρα που όρισε και γι' αυτά η μοίρα να 'ρθουν στον κόσμο, τα πλάθουν οι θεοί μέσα στη γη από ένα μείγμα που έκαναν από χώμα και φωτιά και απ' ό,τι μπορεί να ενωθεί με χώμα και φωτιά. Λοιπόν, την ώρα που ήταν να τ' ανεβάσουν στο φως του ήλιου, έδωσαν εντολή στον Προμηθέα και τον Επιμηθέα να τα φροντίσουν και να τους μοιράσουν αξιουσύνες, τέτοιες που να ταιριάζουν στο καθένα τους. Τότε ο Επιμηθέας ζητά από τον Προμηθέα τη χάρη, μόνος του να κάμει τη μοιρασιά: «Κάνω εγώ τη μοιρασιά, του είπε, κι εσύ έρχεσαι μετά και κάνεις επιθεώρηση». Μ' αυτά τον πείθει, και κάνει αυτός τη μοιρασιά. Αρχίζει λοιπόν αυτός τη μοιρασιά, και σε μερικά έδινε δύναμη, όχι όμως και γρηγοράδα, ενώ τα πιο αδύνατα τα εφοδίαζε με γρηγοράδα· σ' άλλα έδινε όπλα, για όσα όμως άφηνε χωρίς αρματοσιά σοφιζόταν κάποια άλλη ικανότητα, για να κρατιούνται στη ζωή. Δηλαδή αυτά που τα έκλεισε μέσα σε μικρό σώμα, τους χάριζε γοργά φτερά ή υπόγεια κατοικία· όσα πάλι τα προίκιζε με μεγάλο σώμα, σ' αυτό το ίδιο εμπιστεύθηκε να τα διαφεντεύει· και τις άλλες χάρες τις μοίραζε κρατώντας αυτό το δίκαιο μέτρο. Και αν τα σοφιζόταν ολ' αυτά, ήταν γιατί είχε την έγνοια μήπως καμιά ράτσα χαθεί από το πρόσωπο της γης. Ύστερα, αφού τα εφοδίασε μ' όσα χρειάζονταν, για να μην αφανίσουν το ένα το άλλο, σοφιζόταν τρόπους να τα προστατέψει από τις αλλαγές του καιρού —που είναι στο χέρι του Δία— ντύνοντάς τα με πυκνό τρίχωμα και χοντρές προβιές, που να μπορούν να τα φυλάξουν από το κρύο, μα μπορούν κι από τη ζέστη· κι όταν ήταν να πάνε για ύπνο, φρόντισε πάλι το καθένα τους να έχει σκεπάσματα ταιριαστά και δοσμένα από τη φύση· και τα παπούτσωσε άλλα με σπλές, άλλα με δέρματα χοντρά και χωρίς αίμα.

Νοιάστηκε ακόμη το καθένα τους να βρίσκει διαφορετική τροφή, άλλο χόρτα της γης, άλλο καρπούς δέντρων κι άλλο ρίζες· μάλιστα σε μερικά έδωσε για τροφή τη σάρκα άλλων ζώων· τα 'φερε έτσι, ώστε αυτά τα τελευταία να γεννούν από ένα δυο, τα θύματά

τους όμως να γεννοβολούν πολλά μικρά — αυτόν τον τρόπο βρήκε για να σωθεί η ράτσα τους.

Πλάτωνας, «Πρωταγόρας», 320D-321B5. [Μετάφραση 2: Κ. Ν. Πετρόπουλος](#).
Είμαστε στα χρόνια τα παλιά, τότε που θεοί μόνο υπήρχαν. Πλάσματα θνητά δεν ήταν ακόμα. Σαν ήρθε όμως και γι' αυτά ο καιρός ο προορισμένος για να γεννηθούν, τα ρίχνουν οι θεοί σε μήτρες, μέσα στης γης τα έγκατα, πιάνοντας μείγμα από γη και φωτιά κι από τα άλλα όσα δένουν με φωτιά και με γη. Αλλά την ώρα που ήταν πια να τα βγάλουν στο φως, πρόσταξαν τον Προμηθέα και τον Επιμηθέα να τα συναρμόσουν με τάξη και να τους μοιράσουν ιδιαίτερες δυνατότητες, ό,τι απαιτείται στο καθένα. Τότε ο Επιμηθέας ζητάει από τον Προμηθέα να τον αφήσει να μοιράσει αυτός. «Κι όταν εγώ κάνω τη μοιρασιά —είπε— έλα να τα ελέγξεις». Έτσι τον έπεισε και κάνει αυτός τη μοιρασιά. Εκεί που μοίραζε όμως, σε μερικά χάρισε τη δύναμη χωρίς ευκινησία, μερικά άλλα πιο αδύναμα τα στόλισε με την ευκινησία. Άλλα έφτιαξε με φυσικά όπλα, σε άλλα άφησε άοπλη τη φυσική κατασκευή, μηχανεύτηκε όμως κάποιαν άλλη ικανότητα αυτοπροστασίας. Όσα δηλαδή από αυτά περιέβαλε με σώμα μικροκαμωμένο, τους χάρισε λυτρωμό με το πέταγμα ή κατοικία κρυμμένη στο έδαφος. Όσα εξάλλου έπλασε μεγαλόσωμα, με το ίδιο το μέγεθός τους τα προστάτεψε. Έτσι αντιστάθμιζε και τα υπόλοιπα και συνέχιζε τη μοιρασιά. Κι όλα αυτά τα μηχανευόταν έχοντας το νου του μήπως κανένα από τα είδη εξοντωθεί.

Όταν πια τους εξασφάλισε τρόπους να γλιτώνουν τον αλληλοσπαραγμό, μηχανεύτηκε μέσα για την προσαρμογή τους στις καιρικές εναλλαγές του Δία. Έτσι τα έντυσε με πυκνό τρίχωμα και με ανθεκτικό δέρμα, αρκετό για να συγκρατεί το κρύο, κατάλληλο επίσης και για τις ζέστες κι ακόμα για να χρησιμεύει αυτό το ίδιο για σκέπασμά τους όταν κοιμούνται, αχώριστο και σύμφυτο με το κορμί του καθενός. Και τέλος τα υπόδεσε, άλλα με οπλές κι άλλα με δέρμα σκληρό κι αναισθητοποιημένο. Από κει και πέρα τους εξασφάλισε πόρους διατροφής, για το καθένα κι άλλους. Για άλλα το χόρτο που φυτρώνει από τη γη, για άλλα τους καρπούς από τα δέντρα, για άλλα τις ρίζες. Σε μερικά μάλιστα επέτρεψε η διατροφή τους να συνίσταται στην καταβρόχθιση

άλλων ζωντανών. Και σε άλλα πάλι έδωσε γεννητικότητα περιορισμένη, ενώ στα άλλα που εξολοθρεύονται από αυτά χάρισε αυξημένη γεννητικότητα, διασφαλίζοντας έτσι τη διατήρηση του είδους τους.

Πλάτωνας, «Πρωταγόρας», 320D-321B5. [Μετάφραση 3: Β. Ν. Τατάκης](#).

Ήταν κάποτε καιρός που θεοί υπήρχαν, θνητά όμως γένη δεν υπήρχαν. Κι όταν ήρθεν ο χρόνος ο ωρισμένος από τη μοίρα για τη γέννηση κι αυτών, τα πλάθουν οι θεοί στα έγκατα της γης από μίγμα γης και φωτιάς, και από όσα ανακατεύονται με γη και φωτιά. Κι όταν ήρθε η ώρα να τα φέρουν στο φως, διέταξαν οι θεοί τον Προμηθέα και τον Επιμηθέα να εφοδιάσουν και να μοιράσουν στο καθένα τους ταιριαστές ιδιότητες. Ο Επιμηθέας ζητά τότε από τον Προμηθέα να τον αφήσει να κάμει αυτός τη διανομή. Κι άμα, είπε, εγώ τελειώσω, κάνεις εσύ την επιθεώρησή σου· έτσι τον έπεισε και κάνει τη διανομή. Μοιράζοντας λοιπόν σε άλλα έδινε δύναμη χωρίς ταχύτητα, αλλά τα πιο αδύνατα τα εφοδίαζε με ταχύτητα· σε άλλα έδινε όπλα, και όσων άφηνε άοπλη τη φύση γι' αυτά έβρισκε με το νου του κάποιαν άλλη ικανότητα για τη σωτηρία τους. Όσα, αλήθεια, απ' αυτά έντυνε με μικρό σώμα, σ' αυτά έδινε την ικανότητα να φεύγουν πετώντας ή να κατοικούν μέσα στη γη· κι όσα μεγάλωνε κατά το μέγεθος, μ' αυτό το ίδιο πάλι τα έσωζε· έτσι μοίραζε και τις άλλες ιδιότητες ισορροπώντας τις μ' αυτό τον τρόπο. Όλα αυτά τα σοφίζοταν, επειδή πολύ πρόσεχε μήπως κανένα γένος εξαφανιστή. Κι αφού τα εφοδίασε αρκετά για να ξεφεύγουν την αλληλοκαταστροφή, σοφίζοταν μέσα προστατευτικά για τις μεταβολές του καιρού που στέλνει ο Ζευς, ντύνοντάς τα με πυκνό τρίχωμα και στερεά δέρματα, ικανά να προφυλάσσουν από το κρύο, κατάλληλα και για τις ζέστες, κι ακόμη, όταν πάνε να κοιμηθούν, τα ίδια αυτά να τους είναι στρωσίδι δικό τους και από φυσικού του στο καθένα, και παπουτσώνοντάς τα άλλα με σπλές, κι άλλα [με τρίχωμα και] με δέρματα στερεά και άναιμα. Ύστερα απ' αυτό τους προμήθευε τροφές σε άλλα άλλες, σε άλλα χορτάρι από τη γη, σε άλλα καρπούς δέντρων, και σε άλλα ρίζες· σε μερικά άφησε τροφή τους να είναι η βορά άλλων ζώων σ' αυτά όμως τα ζώα ταίριασε την ιδιότητα να γεννούν λίγους απογόνους, ενώ σε κείνα που τρώγονταν απ' αυτά, ταίριασε την πολυγονία, βρίσκοντας έτσι σωτηρία για το γένος τους.

α) Συγκρίνετε τις μεταφράσεις μεταξύ τους. Εξηγήστε με ποιον τρόπο ανταποκρίνονται στο αρχαίο κείμενο (Ακολουθούν «κατά λέξη» το αρχαίο κείμενο; Αποδίδουν «ελεύθερα» το περιεχόμενο; Μιμούνται το λεξιλόγιο και τη σύνταξη του αρχαίου κειμένου; Είναι γραμμένα έτσι ώστε να διαβάζονται αυτόνομα χωρίς το αρχαίο κείμενο;).

β) Ειδικότερα, προσέξτε τον τρόπο με τον οποίο μεταφράζονται τα απαρέμματα, οι μετοχές και οι δοτικές του αρχαίου κειμένου.

γ) Σε ποια νομίζετε ότι αποδίδεται καλύτερα η σκέψη του Πρωταγόρα, έτσι ώστε η μετάφραση να διαβάζεται και αυτόνομα χωρίς το πρωτότυπο κείμενο δίπλα;

δ) Κρίνετε ποια σας αρέσει περισσότερο και ποια θα γράφατε στις Γενικές Εξετάσεις (μπορεί να είναι και η ίδια).

ε) Σκεφτείτε και σημειώστε με ποιες εικόνες μπορεί να οπτικοποιηθεί το περιεχόμενο του κειμένου.

Προσοχή: στο τέλος της ώρας θα παραδώσετε το Φύλλο Εργασίας.

Φύλλο Εργασίας 3 (2^η ώρα)

Ομάδα 1

1. Σκεφτείτε το ερώτημα για ποιον λόγο είναι αναγκαία τα λεξιλογικά σχόλια στο σχολικό βιβλίο. Με ποιο κριτήριο επιλέγονται οι λέξεις; Κατά την κρίση σας, αφαιρέστε δύο λέξεις που δε χρειάζονται, προσθέστε δύο.
2. Ψάξτε σε λεξικά τις λέξεις: *παραιτούμαι, επίσκεψη, ώρα*. Ζητούμενο είναι να βρούμε τη σχέση τους με τις λέξεις *παραιτείται, επίσκεψαι και ώρα* του αρχαίου κειμένου.
Θα χρησιμοποιήσετε το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) και, αν θέλετε, όποιο άλλο είναι διαθέσιμο. Επίσης, θα ανατρέξετε σε λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής (στην ιστοσελίδα του Τμήματος Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου μπορείτε να βρείτε το [Liddell – Scott](#) σε σκαναρισμένη μορφή). Μπορείτε να αναζητήσετε και τον [Θησαυρό της Ελληνικής Γλώσσας](#)).
3. Σημειώστε για κάθε λέξη τη σημασία ή τις σημασίες της τώρα και στην αρχαιότητα. Τα στοιχεία για την προέλευση κάθε λέξης (ετυμολογία). Τι παρατηρείτε για την εξέλιξη της σημασίας των τριών λέξεων;
4. Προσπαθήστε να βγάλετε γενικότερα συμπεράσματα για την έννοια της ετυμολογίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και στα ζητούμενα των Γενικών Εξετάσεων.

Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο [_@](#) (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Ομάδα 2

1. Αναζητήστε στο διαδίκτυο δύο τρεις μεταφράσεις του πλατωνικού κειμένου (διαφορετικές από αυτές της Πύλης). Αναζητήστε στοιχεία για την ταυτότητα του διαδικτυακού τόπου, όπου βρήκατε τις μεταφράσεις.
2. Αντιγράψτε τις μεταφράσεις σε αρχείο κειμένου. Επίσης, αντιγράψτε και τις σχετικές ακριβείς διευθύνσεις των ιστοτόπων. Αν η αναζήτηση δεν φέρει αποτέλεσμα, ανατρέξτε στα:
 - ο [Πλάτωνος, «Πρωταγόρας»](#): Κείμενο, μετάφραση, σχόλια, ερωτήσεις.
 - ο Πλάτωνος, «Πρωταγόρας», Μετάφραση: Ενότητα 2 (320d-321b5): [Η αρχή της δημιουργίας του ανθρώπου](#)
 - ο [Ενδεικτική «σωστή» μετάφραση από επαναληπτικό διαγώνισμα](#).
3. Χαρακτηρίστε τις μεταφράσεις ως προς: α. την «πιστή» ανταπόκρισή τους στο αρχαίο κείμενο, β. τη μετάφραση απαρεμφάτων, μετοχών και δοτικών, γ) τη χρήση δευτερευουσών προτάσεων, δ. το λεξιλόγιο, ε. ό,τι άλλο σας φαίνεται ενδιαφέρον.
4. Αποφασίστε ποια μετάφραση είναι η καταλληλότερη για τις Γενικές Εξετάσεις.
5. Νομίζετε ότι αποδίδεται καλύτερα η σκέψη του Πρωταγόρα, έτσι ώστε η μετάφραση να διαβάζεται και αυτόνομα χωρίς το πρωτότυπο κείμενο δίπλα;
Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο _@ (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Ομάδα 3

1. Αναζητήστε στο διαδίκτυο εικόνες που θα οπτικοποιούν το κείμενο. Επιλέξτε τουλάχιστον πέντε.
2. Αντιστοιχίστε σημεία του αρχαίου κειμένου σε κάθε εικόνα.
3. Δημιουργήστε επεξεργασμένα στοιχεία εικόνων με το κείμενο σε κάθε εικόνα ή αρχείο κειμένου με εισηγμένες τις εικόνες στο κατάλληλο σημείο.

Εναλλακτικά, μπορείτε να σχεδιάσετε δικές σας εικόνες τις οποίες στη συνέχεια θα ψηφιοποιήσετε (με σάρωση ή φωτογράφιση).

Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο [@](mailto:) (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Ομάδα 4

1. Σκεφτείτε το ερώτημα για ποιον λόγο είναι αναγκαία τα λεξιλογικά σχόλια στο βιβλίο. Με ποιο κριτήριο επιλέγονται οι λέξεις; Κατά την κρίση σας, αφαιρέστε δύο λέξεις που δε χρειάζονται, προσθέστε δύο.
2. Ψάξτε σε λεξικά τις λέξεις: *ευλάβεια*, *επαρκώ*, *ώρα*. Ζητούμενο είναι να βρούμε τη σχέση τους με τις λέξεις: *εὐλάβεια*, *ἐπήρκεσε* και *ώρα* του αρχαίου κειμένου.
Θα χρησιμοποιήσετε το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) και, αν θέλετε, όποιο άλλο είναι διαθέσιμο. Επίσης, θα ανατρέξετε σε λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής (στην ιστοσελίδα του Τμήματος Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου μπορείτε να βρείτε το [Liddell – Scott](#) σε σκαναρισμένη μορφή). Μπορείτε να αναζητήσετε και τον [Θησαυρό της Ελληνικής Γλώσσας](#)).
3. Σημειώστε για κάθε λέξη τη σημασία ή τις σημασίες της τώρα και στην αρχαιότητα. Τα στοιχεία για την προέλευση κάθε λέξης (ετυμολογία).
4. Προσπαθήστε να εξάγετε γενικότερα συμπεράσματα για την έννοια της ετυμολογίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και στα ζητούμενα των Γενικών Εξετάσεων.

Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο [_@](#) (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Φύλλο Εργασίας 4 (4^η ώρα)

Για όλες τις ομάδες και για κάθε μαθητή ανάλογα με την ομάδα στην οποία ανήκει.

Κείμενο: Διογένης Λαέρτιος, «Βίοι και γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφία εὐδοκιμησάντων», Βιβλίον Θ' 51-52: Πρωταγόρας

Καὶ πρῶτος ἔφη δύο λόγους εἶναι περὶ παντός πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις· οἷς καὶ συνηρώτα, πρῶτος τοῦτο πράξας. ἀλλὰ καὶ ἤρξατο πού τον τὸν τρόπον· "πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν." ἔλεγέ τε μηδὲν εἶναι ψυχὴν παρὰ τὰς αἰσθήσεις, καθὰ καὶ Πλάτων φησὶν ἐν Θεαιτήτῳ, καὶ πάντα εἶναι ἀληθῆ. καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τοῦτον ἤρξατο τὸν τρόπον· "περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι οὐθ' ὡς εἰσὶν, οὐθ' ὡς οὐκ εἰσὶν· πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχύς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου." διὰ ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματος ἐξεβλήθη πρὸς Ἀθηναίων· καὶ τὰ βιβλία αὐτοῦ κατέκαυσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὑπὸ κήρυκι ἀναλεξάμενοι παρ' ἑκάστου τῶν κεκτημένων.

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις κατανόησης του κειμένου: α) Υπάρχει κάτι για το οποίο να ομοφωνούν οι άνθρωποι; β) Ποιο είναι το κριτήριο των πραγμάτων για τον Πρωταγόρα; γ) Τι πιστεύει για την ανθρώπινη ψυχή και για τους θεούς; δ) Πώς αντιμετώπισαν στην Αθήνα τις αντιλήψεις του;

Ομάδα 1

Αναζητήστε τις ερμηνευτικές πληροφορίες [για την ενότητα](#) που μας απασχολεί στα Ψηφιακά Εκπαιδευτικά Βοηθήματα (μενού ερωτήσεις). Προσέξτε ιδιαίτερα τη σύγκριση με τη «Θεογονία» του Ησίοδου που προτείνει το σχολικό βιβλίο.

Αντιγράψτε τις απαντήσεις σε ένα αρχείο κειμένου.

Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο [_@](#) (διεύθυνση

ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Ομάδα 2

Αναζητήστε πληροφορίες για τον Πρωταγόρα.

Θα πρέπει να σημειώσετε σύντομα τις απαντήσεις στα εξής ερωτήματα: Ποια είναι η καταγωγή του κάθε φιλοσόφου; Ποια είναι η αντίληψή του για τη γέννηση του κόσμου και των όντων; Ποιος είναι ο ρόλος των θεών; Ποια είναι η αντίληψή του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι άνθρωποι;

Ακόμη, επισκεφτείτε τις [Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα](#) και στην ψηφιακή μορφή του εγχειριδίου [«Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι»](#) το κεφάλαιο [«Οι σοφιστές και ο Σωκράτης»](#) και κυρίως το υποκεφάλαιο [«Μπορεί να διδαχθεί η αρετή?»](#). Επίσης, είστε ελεύθεροι να σημειώσετε ό,τι σας κάνει εντύπωση και να ψάξετε για άλλους αρχαίους στοχαστές που έχετε υπόψη.

Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο [_@](#) (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Ομάδα 3

Αναζητήστε πληροφορίες για τον Επίκουρο.

Θα πρέπει να σημειώσετε σύντομα τις απαντήσεις στα εξής ερωτήματα: Ποια είναι η καταγωγή του κάθε φιλοσόφου; Ποια είναι η αντίληψή του για τη γέννηση του κόσμου και των όντων; Ποιος είναι ο ρόλος των θεών; Ποια είναι η αντίληψή του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι άνθρωποι;

Ακόμη, επισκεφτείτε τους παρακάτω υπερσυνδέσμους και μελετήστε την επικούρεια αντίληψη και σύνδεση φυσικής και πρακτικής φιλοσοφίας:

- ο [Θεμελιώνοντας την ηθική στη φυσική και την ευτυχία στη μελέτη της φύσης](#)

και το συναφές ερώτημα:

- ο Η φιλοσοφία διδάσκεται ή ασκείται:

Επίσης, είστε ελεύθεροι να σημειώσετε ό,τι σας κάνει εντύπωση και να ψάξετε για άλλους αρχαίους στοχαστές που έχετε υπόψη.

Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο _@ (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Ομάδα 4

Αναζητήστε πληροφορίες για τον Ηράκλειτο. (Αν έχετε χρονικό περιθώριο ψάξτε και για τους: Θαλή, Αναξίμανδρο, Αναξίμενη).

Θα πρέπει να σημειώσετε σύντομα τις απαντήσεις στα εξής ερωτήματα: Ποια είναι η καταγωγή του κάθε φιλοσόφου; Ποια είναι η αντίληψή του για τη γέννηση του κόσμου και των όντων; Ποιος είναι ο ρόλος των θεών; Ποια είναι η αντίληψή του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι άνθρωποι;

Ακόμη, επισκεφτείτε τις [Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα](#) και στην ψηφιακή μορφή του εγχειριδίου [«Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι»](#) αναζητήστε τις απαντήσεις στις κατάλληλες σελίδες.

Επίσης, είστε ελεύθεροι να σημειώσετε ό,τι σας κάνει εντύπωση και να ψάξετε για άλλους αρχαίους στοχαστές που έχετε υπόψη.

Προσοχή: Κρατήστε το ψηφιακό υλικό και τα αρχεία σε έναν φάκελο. Χρησιμοποιήστε και φορητά μέσα αποθήκευσης του υλικού σας. Ανεβάστε το υλικό στην ομάδα μας στο Facebook ή στείλτε το με e-mail στο _@ (διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου). Απαντήστε στις ανάλογες ερωτήσεις στο ιστολόγιο του σεναρίου.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το περιεχόμενο του αποσπάσματος μπορεί να συσχετιστεί με τη Βιολογία και τη δαρβινική θεωρία. Στην περίπτωση αυτή εμπλουτίζονται τα σημεία που αφορούν την ερμηνεία του αποσπάσματος και τα σχετικά [Φύλλα Εργασίας της 4^{ης} ώρας](#).

Επιπλέον, το σενάριο μπορεί να συσχετιστεί με την αγγλική ή άλλη γλώσσα, τόσο σε επίπεδο μαθήματος ή σε σχέση με την πολιτισμική ταυτότητα αλλοδαπών, παλιννοστούντων και γλωσσομαθών μαθητών. Για τον σκοπό αυτόν, μπορούν να διαμορφωθούν οι δραστηριότητες της 2^{ης} ώρας και να ζητηθεί από κάποια ομάδα να βρει στο διαδίκτυο μεταφράσεις του πλατωνικού αποσπάσματος σε άλλες γλώσσες ή να μεταφράσουν το απόσπασμα, ή μέρος του, οι ίδιοι οι μαθητές σε κάποια τρίτη γλώσσα ή διάλεκτο. Επίσης, αν θέλουν οι μαθητές μπορεί να ηχογραφήσουν την επόμενη 3^η ώρα, κάποια μετάφραση σε τρίτη γλώσσα ή διάλεκτο. Στην περίπτωση αυτή στους στόχους των γνώσεων για τη γλώσσα θα προστεθούν: α) Να αποκτήσουν συνείδηση της αυτονομίας και της πληρότητας κάθε γλωσσικού συστήματος και να καταλάβουν ότι δεν υπάρχουν ανώτερες και κατώτερες γλώσσες, εφόσον τα νοήματα μπορούν να εκφραστούν σε κάθε γλώσσα με διαφορετικό τρόπο, β) Η σχέση μας με τη γλώσσα καθορίζεται από αναλογική θέρμη της παιδικής ηλικίας και της μητρικής γλώσσας.

Ακόμη, η εικονογράφηση μπορεί να στραφεί προς την αξιοποίηση της αρχαίας αγγειογραφίας ή άλλης τέχνης, με την επιφύλαξη ότι κάτι τέτοιο απαιτεί ειδικότερα ενδιαφέροντα από τους μαθητές. Σε άλλη εκδοχή η εικονογράφηση θα μπορούσε να έχει πιο τεχνικό / γλωσσικό χαρακτήρα με την αξιοποίηση εργαλείων όπως το [Wordle](#) ή το [Voyant](#). Στην περίπτωση αυτή, απαιτείται σαφέστερη στόχευση με συγκεκριμένα κριτήρια για το ζητούμενο της οπτικοποίησης. Για παράδειγμα, θα μπορούσαμε να αναζητήσουμε τα συνηθέστερα ρήματα στις μεταφράσεις και στο αρχαίο κείμενο. Η δραστηριότητες οπτικοποίησης θέτουν και το ζήτημα αν επηρεάζουν τον τρόπο πρόσληψης του αρχαίου κειμένου και με ποιον τρόπο γίνεται κάτι τέτοιο. Αυτά τα ζητήματα όμως είναι ιδιαίτερα απαιτητικά στη μελέτη τους και μάλλον αντικείμενο

συντονισμένης έρευνας· μπορούν να τεθούν, αλλά όχι να απαντηθούν ολοκληρωμένα και με σιγουριά στο πλαίσιο ενός διδακτικού σεναρίου.

Σε μια πιο απαιτητική εκδοχή θα μπορούσε να ζητηθεί από τους μαθητές να σκεφτούν τα ερωτήματα, που ήδη έχουν γίνει κτήμα της επιστημονικής και εκπαιδευτικής κοινότητας, σχετικά με την μετάφραση και τον αναγνώστη, τη μετάφραση και την ερμηνεία, την πιστή και την ελεύθερη μετάφραση, τις δυσκολίες και τα χαρακτηριστικά της μετάφρασης σε μια πιο αναλυτική γλώσσα. Σαφώς πρόκειται για τα ζητήματα που έθεσε, εδώ και δεκαετίες, ο Ι. Θ. Κακριδής, *Το μεταφραστικό πρόβλημα* (¹1936) και τα οποία αποκτούν μεγαλύτερο ενδιαφέρον όταν αφορούν φιλοσοφικό κείμενο.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο διαπνέεται από παιδαγωγική ελευθερία και αντιλαμβάνεται τις ΤΠΕ ως «χώρο», όπου πολλοί μαθητές κινούνται ήδη με άνεση και δεξιότητα. Συνεπώς, θέλει να είναι ευέλικτο στην επίτευξη των στόχων χωρίς να καθορίζει ασφυκτικά, παρά μόνο ενδεικτικά, τις απαιτούμενες δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες των ομάδων έχουν σχετική αυτονομία και κατά συνέπεια μπορούν να αναπροσαρμοστούν ως προς τις ώρες ή τις αναθέσεις. Αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να αποδειχτούν προβλήματα, αν ο δάσκαλος δεν έχει την ετοιμότητα να ανταποκριθεί σε πιθανές τροποποιήσεις κατά την εφαρμογή του σεναρίου. Επίσης, θα πρέπει να εμπιστευτεί τους μαθητές, αλλά και να καλύψει πιθανές αδυναμίες τους, καθώς κινούνται στο περιβάλλον των ΤΠΕ. Προβλήματα μπορεί να υπάρξουν στη χρήση των σχολικών εργαστηρίων πληροφορικής, αλλά το σημαντικότερο πρόβλημα είναι ότι αφορά μάθημα πανελλαδικά εξεταζόμενο και συνεπώς οι παγιωμένες πρακτικές, η πίεση του χρόνου (οι οδηγίες για τη διδασκαλία της ενότητας προβλέπουν δύο διδακτικές ώρες, αλλά το σενάριο επεκτείνεται άτυπα στο σύνολο του «Πρωταγόρα» και συνεπώς δημιουργεί τις παιδαγωγικές και μαθησιακές προϋποθέσεις για τη διδασκαλία και των επόμενων ενοτήτων) και η ανασφάλεια του πρωτοδοκιμαζόμενου μπορεί να

καταστούν ανυπέβλητα εμπόδια. Λύση και πρόκληση για αυτά τα εμπόδια μπορεί να είναι μόνο η παιδαγωγική σχέση εμπιστοσύνης με τους μαθητές. Άρα, βοηθάει αν αυτή έχει οικοδομηθεί από προηγούμενες χρονιές.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχάκης, Α. & Β. Τσάκωνα. 2001. *Ταυτότητες, αφηγήσεις και γλωσσική εκπαίδευση*. Επιμ. Σ. Μοσχονάς. Αθήνα: Πατάκης, 37-53, 191-195.

Βαρμάζης, Ν. Δ. 2003. *Διδακτική των Αρχαίων Ελληνικών*. Αθήνα: Πατάκης, 57-60, 74-78.

Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών για την αξιοποίηση και την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδακτική πράξη. Επιμορφωτικό Υλικό για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών στα ΚΣΕ, τεύχος 1: Γενικό Μέρος. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ.

<http://blogs.sch.gr/polharit/files/2011/10/geniko.pdf>

Κακριδής, Ι. Θ. ⁴1966 [¹1936, Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ]. *Το μεταφραστικό πρόβλημα*. Η Βιβλιοθήκη του Φιλολόγου. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της «Εστίας».

Kalantzis, M. 1999. «Πολυγραμματισμοί: επανεξέταση του τι εννοούμε ως γραμματισμό και τι διδάσκουμε ως γραμματισμό στα πλαίσια της παγκόσμιας πολιτισμικής πολυμορφίας και των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας». Στο «*Ισχυρές*» και «*ασθενείς*» γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. *Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού*, Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου, 26-28 Μαρτίου 1997, Θεσσαλονίκη, επιμ. Α.-Φ. Χρηστίδης. 680-695. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 691-694.

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/02.html

Κουζέλη, Α. 2011. «Δημήτρης Μαρωνίτης: Κατεβάστε τους αρχαίους από το εικονοστάσι», εφημ. «Το Βήμα», 07/04/2011. [15/09/2013]

<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=394352>

Κουτσογιάννης, Δ. 2011. *Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 50-58.

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2001. «Ενδογλωσσική ανισοτιμία». Στο *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός*, επιμ. Α.-Φ. Χρηστίδης. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 291-294.

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_f2/index.html

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2008. «Η περιπέτεια της ενδογλωσσικής μετάφρασης και η εκπαιδευτική της αξία». Στο Β. Τσάφος (επιμ.), *Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, Πρακτικά διημερίδας*, 6-7 Απριλίου 2006, Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών (ΕΒΕΑ). Αθήνα: Μεταίχμιο, 41-45.

Μπουτουλούση, Ε. 2001. «Γλώσσα και γλωσσική επίγνωση». Στο *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός*, επιμ. Α.-Φ. Χρηστίδης. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 223-229.

http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e4/index.html

Phillips, L. & M. W. Jorgensen. 2009. *Ανάλυση λόγου: Θεωρία και Μέθοδος*. Μτφρ. Α. Κιουπκιολής, επιμ. Γ. Σταυρακάκης. Αθήνα: Παπαζήσης, 162-164.

Πόλκας, Α. & Κ. Τουλούμης. 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, [18-22](#). [18/08/2013]

http://www.greeklanguage.gr/sites/default/files/digital_school/3.1.3ancient_greek_pol_kas-touloumis_0.pdf

Τσάφος, Β. 2004. *Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

ΥΠΕΠΘ – Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. 2006. *Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Φρέιρε, Π. 1974. *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*. Μτφρ. Γ. Κρητικός. Αθήνα: Ράππας.

Χρηστίδης, Α.-Φ. 1999. «Γλώσσα και νέες τεχνολογίες». Στο Α.-Φ. Χρηστίδης, *Γλώσσα, Πολιτική, Πολιτισμός*. Αθήνα: Πόλις, 189-196.

Ι. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το ιστολόγιο του σεναρίου (μπορεί να συμπληρώνεται κατά την πορεία του σεναρίου)

1η δημοσίευση, μετάφραση

Μελετήστε [τις μεταφράσεις](#) από τα Φύλλα Εργασίας που έχετε στα χέρια σας ή από την Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. Συγκρίνετε τις μεταφράσεις από την Πύλη και αιτιολογήστε με ποιον τρόπο ανταποκρίνονται στο αρχαίο κείμενο. Συγκεκριμένα ελέγξτε:

- α) Αν μιμούνται την αρχαία σύνταξη.
- β) Αν εστιάζουν στο περιεχόμενο ή στη μορφή της γλώσσας.
- γ) Πώς μεταφράζουν τα απαρέμφατα, τις μετοχές και τις δοτικές του αρχαίου κειμένου;
- δ) Ποια σας αρέσει περισσότερο και γιατί;
- ε) Ποια μπορεί να διαβαστεί αυτόνομα χωρίς το αρχαίο κείμενο;
- στ) Σε ποια νομίζετε ότι αποδίδεται καλύτερα η σκέψη του Πρωταγόρα;
- ζ) Ποια νομίζετε ότι είναι η καταλληλότερη για τις Γενικές Εξετάσεις;

2η δημοσίευση, μετάφραση

1. Αναζητήστε στο διαδίκτυο δυο τρεις μεταφράσεις του πλατωνικού κειμένου (διαφορετικές από αυτές της Πύλης). Αναζητήστε στοιχεία για την ταυτότητα του διαδικτυακού τόπου, όπου βρήκατε τις μεταφράσεις.

2. Αν η αναζήτησή σας δεν φέρει αποτέλεσμα ανατρέξτε στα:

- i. [πρώτη μετάφραση](#)
- ii. [δεύτερη μετάφραση](#)
- iii. [τρίτη μετάφραση](#).

3. Χαρακτηρίστε τις μεταφράσεις ως προς:

- α. Την «πιστή» ανταπόκρισή τους στο αρχαίο κείμενο.
- β. Τη μετάφραση *απαρεμφάτων*, *μετοχών* και *δοτικών*.

γ. Τη χρήση δευτερευουσών προτάσεων.

δ. Το λεξιλόγιο.

ε. Ό,τι άλλο σας φαίνεται ενδιαφέρον.

4. Αποφασίστε ποια μετάφραση είναι καταλληλότερη για τις Γενικές Εξετάσεις.

3η δημοσίευση, μετάφραση

Καταγράψτε τις απορίες σας για τη βαθμολόγηση της μετάφρασης στις Γενικές Εξετάσεις. Απευθυνθείτε σε καθηγητές σας, βαθμολογητές, σχολικούς συμβούλους και όπου αλλού κρίνετε για να σας απαντήσουν.

Καταγράψτε τα συμπεράσματα για το είδος της μετάφρασης που απαιτείται στις Γενικές Εξετάσεις.

4η δημοσίευση, λεξιλογικά

Ανοίξτε το βιβλίο σας στις σελίδες 74-75 ή δείτε το [εδώ](#).

Σκεφτείτε και απαντήστε αιτιολογώντας την άποψή σας:

- α) Για ποιον λόγο είναι αναγκαία τα λεξιλογικά σχόλια στο σχολικό βιβλίο;
- β) Με ποιο κριτήριο επιλέγονται οι λέξεις που ερμηνεύονται;
- γ) Μπορείτε να αφαιρέσετε δύο λέξεις των οποίων η ερμηνεία δεν σας φαίνεται αναγκαία;
- δ) Μπορείτε να προσθέσετε δύο λέξεις των οποίων η ερμηνεία θα σας βοηθούσε;

5η δημοσίευση, λεξιλογικά

Ψάξτε σε λεξικά τις λέξεις: «παραιτούμαι», «επίσκεψη», «ευλάβεια», «επαρκώ», «ώρα». Σημειώστε για κάθε λέξη:

- α) Τη σημασία ή τις σημασίες της τώρα και στην αρχαιότητα,
- β) Την προέλευση κάθε λέξης (ετυμολογία),
- γ) Τι παρατηρείτε για την εξέλιξη της σημασίας των λέξεων;
- δ) Τι παρατηρείτε για τις αλλαγές στη μορφή των λέξεων;

Θα χρησιμοποιήσετε το [Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής](#) και, αν θέλετε, όποιο άλλο είναι διαθέσιμο.

Επίσης, θα ανατρέξετε σε λεξικό της αρχαίας ελληνικής (στις σελίδες του Τμήματος Μαθηματικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου μπορείτε να βρείτε το [Liddell – Scott](#) σε σκαναρισμένη μορφή).

Επίσης, στις σελίδες του [Θησαυρού της Ελληνικής Γλώσσας](#).

Βγάλτε συμπεράσματα για:

- α) Την αλλαγή σημασίας («επίσκεψη»),
- β) Την «αντοχή» λέξεων με απώτερη ινδοευρωπαϊκή καταγωγή μέσα στον χρόνο («ώρα»),
- γ) Τα σημασιολογικά δάνεια και για τις ψευδόφιλες λέξεις («παραιτούμαι»),
- δ) Τη σημασία που είχε η Ελληνιστική Κοινή στην εξέλιξη της γλώσσας,
- ε) Την ινδοευρωπαϊκή προέλευση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας
- στ) Προσπαθήστε να βγάλετε γενικότερα συμπεράσματα για την έννοια της ετυμολογίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και στα ζητούμενα των Γενικών Εξετάσεων.

6η δημοσίευση, ερμηνεία – οπτικοποίηση

Βρείτε ή σχεδιάστε πέντε (5) εικόνες που οπτικοποιούν το κείμενο.

Αντιστοιχίστε σημεία του αρχαίου κειμένου σε κάθε εικόνα παραθέτοντας το από κάτω.

7η δημοσίευση, ερμηνεία

Πρωταγόρας

Καὶ πρῶτος ἔφη δύο λόγους εἶναι περὶ παντός πράγματος ἀντικειμένους ἀλλήλοις· οἷς καὶ συνηρώτα, πρῶτος τοῦτο πράξας. ἀλλὰ καὶ ἤρξατό που τοῦτον τὸν τρόπον· "πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος, τῶν μὲν ὄντων ὡς ἔστιν, τῶν δὲ οὐκ ὄντων ὡς οὐκ ἔστιν." ἔλεγέ τε μηδὲν εἶναι ψυχὴν παρὰ τὰς αἰσθήσεις, καθὰ καὶ Πλάτων φησὶν ἐν Θεαιτήτῳ, καὶ πάντα εἶναι ἀληθῆ. καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τοῦτον ἤρξατο τὸν τρόπον· "περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω εἰδέναι οὐθ' ὡς εἰσὶν, οὐθ' ὡς οὐκ εἰσὶν· πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα εἰδέναι, ἢ τ' ἀδηλότης καὶ βραχύς ὢν ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου." διὰ

ταύτην δὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματος ἐξεβλήθη πρὸς Ἀθηναίων· καὶ τὰ βιβλία αὐτοῦ κατέκαυσαν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ὑπὸ κήρυκι ἀναλεξάμενοι παρ' ἑκάστου τῶν κεκτημένων.

Διογένης Λαέρτιος, «Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκιμησάντων», Θ' 51-52.

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις κατανόησης του κειμένου:

- α) Υπάρχει κάτι για το οποίο να ομοφωνούν οι άνθρωποι;
- β) Ποιο είναι το κριτήριο των πραγμάτων για τον Πρωταγόρα;
- γ) Τι πιστεύει για την ανθρώπινη ψυχή και για τους θεούς;
- δ) Πώς αντιμετώπισαν στην Αθήνα τις αντιλήψεις του;
- ε) Σε τι διαφέρουν ὅσα αναφέρει το κείμενο ἀπὸ ὅσα μας παρουσιάζει ὁ Πλάτωνας; Τι σας εντυπωσιάζει;

8η δημοσίευση, ερμηνεία

Συμπληρώστε σχηματικά για τον Πρωταγόρα:

1. Καταγωγή:
2. Αντίληψη για τη γέννηση του κόσμου και των όντων:
3. Αντίληψή του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι άνθρωποι:

(Αν η αναζήτηση στο διαδίκτυο δε φέρει αποτέλεσμα, συμβουλευτείτε στις Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και στην ψηφιακή μορφή του εγχειριδίου [«Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι»](#) το κεφάλαιο [«Οι σοφιστές και ο Σωκράτης»](#) και κυρίως το υποκεφάλαιο [«Μπορεί να διδαχθεί η αρετή;»](#)).

Επίκουρος

1. Καταγωγή:
2. Αντίληψη για τη γέννηση του κόσμου και των όντων:
3. Αντίληψή του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι άνθρωποι:

(Ακόμη, επισκεφτείτε τους παρακάτω υπερσυνδέσμους και μελετήστε την [επικούρεια αντίληψη για τη σύνδεση φυσικής και πρακτικής φιλοσοφίας](#) και το συναφές ερώτημα: [η φιλοσοφία διδάσκεται ή ασκείται;](#))

Ηράκλειτος

1. Καταγωγή:
2. Αντίληψη για τη γέννηση του κόσμου και των όντων:
3. Αντίληψή του για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να ζουν οι άνθρωποι:

(Επισκεφτείτε και τις Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα και στην ψηφιακή μορφή του εγχειριδίου [«Αρχαίοι Έλληνες Φιλόσοφοι»](#) και αναζητήστε απαντήσεις στις κατάλληλες σελίδες).

Γενικότερο συμπέρασμα για τις απόψεις που υπήρχαν στην αρχαιότητα σχετικά με τα ζητήματα που θέτει ο Πλάτωνας.

Ερώτημα προβληματισμού: η Αθήνα θα ήταν το κέντρο των γραμμάτων χωρίς τους ξένους στοχαστές που κατέφευγαν στην πόλη; (ο Πλάτωνας και ο Επίκουρος ήταν από τους λίγους αθηναίους φιλοσόφους).

9η δημοσίευση, πολυτροπική δημιουργικότητα

Αρχείο παρουσίασης, αρχείο ήχου, αρχείο βίντεο.

10η δημοσίευση, άλλες εκδοχές

- α) η δαρβινική θεωρία,
- β) μετάφραση του αρχαίου κειμένου σε άλλη γλώσσα ή διάλεκτο,
- γ) η εικονογράφηση με την αξιοποίηση της αρχαίας αγγειογραφίας ή άλλης τέχνης,
- δ) οπτικοποίηση με το [Wordle](#) ή το [Voyant](#) και συμπεράσματα,
- ε) πόσο και πώς επηρεάζεται ο τρόπος πρόσληψης του αρχαίου κειμένου από την οπτικοποίησή του,
- ζ) ποιες δυσκολίες έχει η μετάφραση και κυρίως η «ενδογλωσσική» γενικά και όταν πρόκειται για φιλοσοφικό κείμενο.